

Innhold

Forord	5
Kapittel 1 Hva er eiendomsutvikling?	11
1.1 Utvikling av råtomt til ferdig bygg – verdiskapning	11
1.2 Eiendomsutvikling versus by- og stedsutvikling	15
1.3 Knutepunktutvikling	23
1.4 Eiendomsutviklere og samarbeidspartnere	28
1.5 Kommunens rolle – reguleringsrett versus eiendomsrett	32
1.6 Sektormyndigheter, naboer og allmennheten	35
Kapittel 2 Tidlig fase – fra visjoner til prosjekt	37
2.1 Analyse av muligheter og valg av konsept	37
2.1.1 Utbyggingspotensialer – avgrensning av planområdet ..	37
2.1.2 Ide- og mulighetsstudier – endelig konsept	41
2.1.3 Markeds- og interessentanalyser	48
2.1.4 Parallelle oppdrag – arkitekt-, plan- og designkonkurranse	50
2.1.5 Reguleringsrisiko og vurderinger av ulike risikoer	52
2.1.6 Hvordan sikre verdiskapning i hele utviklingsprosessen?	57
2.2 Avklaring av eiendomsgrenser og bruksrettigheter	66
2.3 Kartlegge behov for infrastruktur	73
2.4 Strukturering av prosjektet på utbyggersiden	76
2.4.1 Grunneiersamarbeid	76
2.4.2 Erverv av utviklingseiendom – verdsettelse	80
2.4.3 Opsjons-, intensjons- og samarbeidsavtaler	85
2.4.4 Etablering av prosjektselskap – finansiering	89
2.4.5 Skatte- og avgiftshensyn	94
2.4.6 Oppdeling av prosjektet i flere byggetrinn og eiendommer	98
2.4.7 Tilretteleggelse for salg og utleie – markedsføring	101

2.5	Organisering av eiendom	104
2.5.1	Hvordan organisere fremtidige eierskap?	104
2.5.2	Eierseksjonssameier	104
2.5.3	Anleggseiendom	110
2.5.4	Sameier	114
2.5.5	Tomtefeste	115
2.5.6	Borettslag	117
2.6	Prosjektsamarbeid mellom utbygger og kommune	117
2.6.1	Kommunen som eiendomsutvikler	117
2.6.2	Kommunal finansiering – kommuneloven	124
2.6.3	Regelverket for offentlige anskaffelser	125
2.6.4	Forbudet mot offentlig støtte	128
2.6.5	OPS-prosjekter	129
Kapittel 3 Planfasen – reguleringsprosessen		132
3.1	Koblingen prosjekt – plan – gjennomføring	132
3.2	Plangrep – områderegulering versus detaljregulering	136
3.3	Oppstart av planprosessen	140
3.3.1	Planinitiativ	140
3.3.2	Oppstartsmøte med kommunen og varsel om planarbeid	142
3.3.3	Avklaring av sektorinteresser – risiko for innsigelser ...	145
3.3.4	Medvirkningsprosesser	149
3.4	Forhandlinger om reguleringsplan og utbyggingsavtale	152
3.5	Plansamarbeid mellom utbygger og kommune	159
3.6	Miljøhensyn – risiko- og sårbarhetsanalyse	164
3.7	Krav om planprogram og konsekvensutredning	166
3.8	Utarbeidelse av reguleringsplan	170
3.8.1	Behovet for fleksibilitet	170
3.8.2	Hensynssoner – krav om felles planlegging og gjennomføringsvirkemidler	174
3.8.3	Tomteinndeling og byggegrenser	178
3.8.4	Planbeskrivelse, reguleringsformål, kart og bestemmelser	180
3.9	Nærmere om reguleringsbestemmelser	185
3.9.1	Krav til reguleringsbestemmelser	185
3.9.2	Byggehøyde og utnyttelsesgrad	186
3.9.3	Atkomstvei, vann, avløp, overvann og energi	189
3.9.4	Fellesområder og grønn infrastruktur	191
3.9.5	Parkering	193

3.9.6	Utforming og bruk av bygg og arealer	195
3.9.7	Miljøkrav	199
3.9.8	Fordeling av planskapt verdier	204
3.10	Særlig om rekkefølgekrav	205
3.11	Overordnede føringer for planarbeidet	212
3.11.1	Planretningslinjer	212
3.11.2	Kommuneplanen	215
3.11.3	Uformelle planverktøy – VPOR og behovsanalyser	218
3.12	Planbehandlingen	224
3.12.1	Saksbehandlingskrav	224
3.12.2	Administrative og politiske organer	227
3.12.3	Offentlig ettersyn og høring	228
3.12.4	Politisk behandling og planvedtak – klage	230
3.12.5	Innsigelse og mekling	233
3.12.6	Virkninger av vedtatt arealplan – erstatning	233
Kapittel 4	Gjennomføringsfasen – utbygging	238
4.1	Eiendomsdannelse	238
4.1.1	Kart- og delingsforretning – sammenføring	238
4.1.2	Eierskifte og hjemmeloverføring – tinglysing	240
4.1.3	Konsesjon og forkjøpsrettigheter	244
4.1.4	Etablering av bruksrettigheter	247
4.1.5	Makeskifte – grensejusteringer og arealoverføringer	248
4.1.6	Ekspropriasjon	250
4.1.7	Jordskifte	254
4.2	Opparbeidelse av og krav til infrastruktur	263
4.2.1	Atkomstvei	263
4.2.2	Vann og avløp	265
4.2.3	Overvann	267
4.2.4	Fellesområder og grønn infrastruktur	269
4.2.5	Energi og IKT-leveranser	271
4.2.6	Refusjon	273
4.3	Utbyggingsavtaler	277
4.3.1	Hvorfor inngå utbyggingsavtale?	277
4.3.2	Hva kan og bør reguleres i en utbyggingsavtale?	280
4.3.3	Nærmere om vilkår for anleggsbidrag	290
4.3.4	Forbudet mot at utbygger finansierer sosial infrastruktur	295
4.3.5	Utbyggers adgang til å forskuttere kommunale tiltak ...	297
4.3.6	Gjennomføringsmodeller	299

4.3.7	Merverdiavgift – mva.-avtaler	309
4.3.8	Saksbehandlingskrav og konsekvenser av brudd på reglene om utbyggingsavtaler	312
4.4	Tiltaket og entreprisen	315
4.4.1	Krav til byggetomt – undersøkelser	315
4.4.2	Entreprisemodeller og kontrakter	318
4.4.3	Krav til nybygg	323
4.4.4	Tiltak på eksisterende bebyggelse – bruksendringer	327
4.4.5	Privatrettslig versus offentligrettslig ansvar	330
4.4.6	HMS og byggherreforskriften	333
4.4.7	Bustadoppføringslova	335
4.4.8	Forholdet til naboloven	337
4.4.9	Ansvar for grunnforurensning	338
4.4.10	Grønne bygg – miljøsertifiseringer	341
4.5	Byggesaksprosessen	343
4.5.1	Reguleringsplan som vilkår for utbygging	343
4.5.2	Søknadsplikten	345
4.5.3	Krav til ansvarlige foretak	346
4.5.4	Detaljprosjektering – byggesøknad	349
4.5.5	Dispensasjon	352
4.5.6	Nabovarsel og saksbehandlingsfrister	354
4.5.7	Midlertidig bygge- og deleforbud	357
4.5.8	Byggetillatelse	359
4.5.9	Midlertidig brukstillatelse og ferdigattest	361
4.5.10	Kontroll og tilsyn – sanksjoner	362
	Kapittel 5 Avslutningsfasen – eiendomsforvaltningen	366
5.1	Sluttransaksjonen – overlevering til bruker	366
5.2	Krav til drift og vedlikehold – organisering	369
	Litteratur	373
	Stikkordregister	375